

VŠECHNO JE JINAK. Nebo ne?

Vzdělanější, zadluženější, starší. Tak se ve zkratce posunula česká společnost za posledních třicet let. Pojďme se ale podívat na transformaci, kterou prošly přímo české ženy. Každá stránka našeho časopisu je malým svědectvím tohoto procesu.

Divoké devadesátky, říká se. Někdo přitom zvedá rovně prst, jiný jím nostalgicky zamáčkne slzu v koutku oka. Ať už máte na porevoluční roky jakýkoli názor, fakt je, že to byla jízda, na které se vezly pořady typu Česká soda – ta by se svojí nekorektností dnes už neprošla.

„Pro mě byly devadesátky střední a vysoká škola, studovala jsem sociologii. Pro velkou část mých vrstevníků to bylo období poznávání světa. Po otevření hranic v roce 1989 jsme po něm byli doslova hladoví! Cestovala jsem s kamarády po Evropě stopem, vlakem, spali jsme pod stanem, někdy i pod širákem. Neměli jsme moc peněz, ale vždycky jsme si nějak poradili a bylo to úžasné dobrodružství,“ vzpomíná Denisa Říha Palečková, lektorka partnerských vztahů a osobního rozvoje. Tou se ale ze socioložky teprve měla stát – nově nabytý geografický prostor šel totiž ruku v ruce s nově nabytým duševním a duchovním prostorem.

Na českém a slovenském trhu se začaly objevovat knihy se seberozvojovým přesahem. Hltali jsme Carla Rogerse a jeho na člověka zaměřenou psychologii, Myšlením k bohatství od Napoleona Hilla, Miluj svůj život od Louise Hay či Sedm návyků vůdčích osobností od Stevena Coveyho. „Devadesátá léta byla obdobím nových začátků, nádechu, podnikavosti. Nepochybuji, že tvořivé duše, které rády berou život do svých rukou, na tu dobu rády vzpomínají,“ shrnuje ten pocit Denisa Říha Palečková.

DĚLY SE SPOUSTY VĚCÍ, které ovlivnily další tři desetiletí. Před Vánoci 1990 publikoval Tim Berners-Lee první webovou

stránku. Československo se k „síti, která spojuje svět“ připojilo už v roce 1992, ale ještě aspoň deset let nebyl internet samozřejmostí. V tomtéž roce se otevřela první pobočka McDonald's v Praze. O rok později byla homosexualita vyškrtána ze seznamu duševních onemocnění. V roce 1994 dorazila na strahovský stadion skupina Pink Floyd, začala vysílat televize Nova a vyšlo historicky první číslo časopisu Žena a život.

Když jsme v archivu jeho stránkami listovali, zjistili jsme, že některá témata jsou prostě evergreen. Zejména proměny typu jak zkrásnět či zhubnout. Taky rubriky věnující se domácnosti, zahradě, bydlení, vaření... a samozřejmě vztahům, jak jinak. V roce 1997 vyšlo zvláštní číslo Ženy a život Láska a sex. Při pohledu na jeho stránky byste se dnes možná i začervenala – žádné náznaky, ale pěkně explicitní snímky k jádru... pudla? Ano, ještě v devadesátých letech byla žena s vyholeným klínem v Česku spíše výjimkou, byla to výsada hereček ze zahraničních filmů pro dospělé.

Mimochodem, když jsme u toho ochlupení, vzpomínáte na účesy? Večer jsme si upletly copánky, abychom ráno měly afro. A k tomu výrazná tvářenka a křiklavé stíny. Na sebe lačlové kalhoty, mrkváče, legíny, barevnou šušťákovou bundu, okolo pasu ledvinku... Kdo nezažil, může se porozhlédnout okolo sebe –

Ve vztazích řešíme stále totéž: krizi manželství, nevěru, letní lásky, ale objevuje se už i slovo sebeláska.

móda devadesátek je totiž zpátky. Až se někdy při pohledu kolem chce dodat: bohužel. Na instagramu teď frčí aplikace, která prostřednictvím speciálního filtru prožene vaše fotky strojem času a ukáže, jak byste tehdy vypadala. Aneb Beverly Hills 902 10 a Melrose Place na scénu!

KDYŽ SE JEŠTĚ VRÁTÍME KE VZTAHŮM, tam ženy v posledních třiceti letech řeší vlastně stále totéž: krizi manželství, nevěru, letní lásky, ale objevuje se už i slovo sebeláska, jak si zvednout sebevědomí, zbavit se stresu, být lepším rodičem.

Zrovna ale pojem „dobrý rodič“ se dost změnil. Dřív se nikdo nepodíval nad tím, když šlo dítě v půl roce do jeslí; pozůstatek důrazu socialismu na pracovní aktivitu žen si prostě žádal své. Dnes s dětmi většina žen zůstává do tří let věku. A i kdyby nechtěly, není moc jiná volba, předškolních zařízení ubylo, soukromé školky jsou příšerně drahé a mají malou kapacitu. Taky už běžně nepotkáte školáka s klíčem na krku. Bojíme se o ně, všude je vozíme a přes chytré přístroje kontrolujeme jejich polohu. Ostatně i kdybychom prvostupňové dítě pustili ven, nebude si tam mít s kým hrát.

Mění se i role otce. Zatímco na Západě provázeli muži své ženy k porodům od šedesátých let minulého století, k nám tento trend dorazil právě v devadesátých letech. Podobně institut střídavé péče, který v západoevropských zemích funguje od poloviny osmdesátých let, je u nás prakticky možný od roku 1998. (Psychologové varují, že pendlování může potomkům škodit, výzkumy na toto téma teprve probíhají.) Muži zůstávají v rámci otcovské poporodní péče doma s maminkou novorozence, mohou nastoupit i na otcovskou dovolenou. Celkově se prostě mnohem víc zapojují do rodinného života. Sice to pořád není půl na půl, ale nám ženám už tento posun rozšířil možnost volby. Začaly jsme

FOTO: SHUTTERSTOCK

se víc prosazovat ve společnosti, vstupovat do veřejného prostoru, jsme emancipovanější, svobodnější. Doslova, protože roste podíl lidí, kteří zůstávají bez partnera, takzvaní singles. Stojí prý za tím mimo jiné individualistický a konzumní způsob života. Část žen se opravdu svobodně rozhodne zůstat single. Je ale třeba poctivě přiznat, že docela velká část z nich nemůže najít partnera, který by chtěl založit rodinu.

„**ŽENY JSOU DNES** sebevědomější a samostatnější v příjmech i stylu života. Informovanější o ženské cykličnosti, přirozených porodech, bezplenkové metodě... Před třiceti lety nebylo zdaleka tolik seberozvojové literatury a seminářů,“ souhlasí Denisa Říha Palečková. Emocionálně podle ní ale řešíme stále stejná témata: Nízké sebevědomí. Uhoněná žena, která má „vše na starosti“. Její matka, která jí mluví do výchovy dětí. Omezená schopnost rozpoznat a komunikovat, co mám při milování ráda a co ne. Nejistota se ozvat. Až moc velká ochota „to vydržet“ – ať už špatný sex, špatné zacházení, nebo špatné podmínky v práci. „Tato témata jsou nadčasová, řešily je i naše maminky, babičky a prababičky. Říká se – a vědecké studie na myších a opicích to dokazují – že nás ovlivňuje sedm, možná dokonce až čtrnáct generací před námi. Že prožíváme nezpracované emoce a traumata svých předků,“ upozorňuje Denisa Říha Palečková. Co je podle ní potřeba k tomu, aby se trauma zpracovalo? „Přijmout a prožít pocity s ním spojené. A ty my – co se týče například bolesti – moc cítit nechceme, tak je v sobě potlačujeme. Jenže to, co je potlačené, neodchází a může se právě i přenášet. V této souvislosti se mluví o transgeneračním traumatu. A tak není divu, že na některé emoce, témata a vzorce narážíme i dnes.“ ■ **LENKA BROŽOVÁ**

A CO SEX, TEN ZŮSTÁVÁ STEJNÝ?

V devadesátých letech probíhal v Česku erotický boom. Začaly vycházet lechtivé časopisy. Pornografické videokazety přestaly být podpultovkou. Otevřely se první sexshopy a noční kluby, které nezastíraly svůj účel. O sexu začala psát mainstreamová média, vznikaly erotické televizní pořady typu Počasíčko a Peříčko. Dnes se nad nimi možná shovívavě pousmějeme, ale tehdy to bylo něco! „Generace mé maminky mohla číst akorát tak Milá Sally a Plzáka, jehož pověstné ‚zatloukat, zatloukat, zatloukat‘ – nevěru – nepochybně poškodilo mnoho vztahů,“ připomíná lektorka partnerských vztahů a osobního rozvoje Denisa Říha Palečková. Proč? Protože svým způsobem normalizovalo nevěru a tvářilo se, že co oko nevidí, srdce nebolí. „To je ale nesmysl. Běžně se setkávám s tím, že partner – a pokud jsou ve hře i děti, tak i ony – cítí, když má máma či táta někoho jiného. I to, co nevidíme, na určité úrovni víme.

A způsobuje to odstup.“ Dnes už o vztazích najdete desítky, ne-li stovky knih. A mnoho z nich je opravdu dobrých, přínosných. „Když jsem začínala se svým seberozvojem v oblasti intimity, vztahů a sebepoznání, byly na trhu jen dvě relevantní knihy: Umění sexuální extáze a Umění sexuální magie. A zatímco tyto dvě knihy od Margot Anand jsou velmi krásné a užitečné, jsou také hodně ezo. Nedokážu si představit, že by žena uprostřed manželské krize přišla za svým mužem a řekla: ‚Pojď, zlepšíme si intimitu, našla jsem tady takový hezký rituál!‘ A pak by si spolu sedli na zem, zapálili si vonnou tyčinku a svíčku, rituálně se uklonili jeden druhému a oslovovali se šivo a šakti. Přitom myšlenka je dobrá, ale zatímco mnohá žena to ještě pro lásku skousne, běžného českého muže to spíš odradí,“ říká Denisa Říha Palečková, podle níž lze zlepšovat vztahy a intimitu i bez ezoterického kabátku.